

Uchwała z dnia 5 października 2006 r.

I PZP 3/06

Przewodniczący SSN Katarzyna Gonera (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Zbigniew Hajn, Zbigniew Myszka.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 5 października 2006 r. sprawy z powództwa Tomasza K. przeciwko A.-D. M.M. spółce jawnej w Ł. o zadośćuczynienie z tytułu mobbingu, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 27 lipca 2006 r. [...]

„Czy sprawa z powództwa pracownika dotycząca wyłącznie zasądzenia zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę - opartego na treści art. 94-3 par. 2 k.p. oraz ewentualnie na przepisach prawa cywilnego (art. 23, art. 24, art. 445 i art. 448 k.c. w zw. z art. 300 k.p.) - należy do kategorii spraw, o których mowa w art. 17 pkt 1 lub pkt 2 k.p.c., dla rozpoznania których właściwy jest rzeczowo Sąd Okręgowy - bez względu na wartość przedmiotu sporu, określoną w art. 17 pkt 4 k.p.c. ?”

p o d j ą ł uchwałę:

Właściwość rzeczową sądu okręgowego w sprawie z powództwa pracownika, której przedmiotem jest wyłącznie roszczenie o zasądzenie zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę (na podstawie art. 94³§ 3 k.p. albo art. 24 § 1 zdanie trzecie k.c. w związku z art. 445 k.c. lub art. 448 k.c. w związku z art. 300 k.p.), określa się na podstawie art. 17 pkt 4 k.p.c.

U z a s a d n i e

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości powstało w następującym stanie sprawy. W pozwie z 21 września 2005 r. przeciwko pozwanej „A.-D.” M.M. Z. spółce jawnej w Ł. powód Tomasz K. wniósł, między innymi, o zasądzenie kwoty 50.000 zł tytułem zadośćuczynienia za szkody moralne i cierpienia psychiczne doznane w wyniku stosowania

wobec niego mobbingu w okresie zatrudnienia w pozwanej Spółce od 16 października 2001 r. do 17 kwietnia 2004 r. Powód był zatrudniony na stanowisku kierowcy-konwojenta i konwojenta. Jako podstawę prawną dochodzonego roszczenia wskazał w pozwie art. 94³ § 3 k.p., podnosząc, że praca u strony pozwanej związana była nie tylko z ponadnormatywnymi godzinami pracy, lecz także ze stresem, który spowodował u niego stany depresyjne, obniżenie nastroju, izolację i bezsenność. Powód obarczany był nadmierną ilością obowiązków, dręczony psychicznie i zastraszany możliwością zwolnienia z pracy. Pozwany pracodawca naruszył dobra osobiste powoda, pozostające pod ochroną prawa cywilnego, gdyż swoim działaniem doprowadził do rozstroju zdrowia psychicznego powoda. W konsekwencji powód zmuszony był poddać się leczeniu szpitalnemu, a obecnie leczenie kontynuuje w Poradni Zdrowia Psychicznego.

W odpowiedzi na pozew strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa argumentując, że nie miało miejsca systematyczne i długotrwałe nękanie lub zastraszanie powoda, a ponadto od 22 grudnia 2003 r. do dnia rozwiązania stosunku pracy powód przebywał na zwolnieniu lekarskim. Podstawę prawną powództwa ma stanowić art. 94³ § 3 k.p., który wszedł w życie 1 stycznia 2004 r., tymczasem powód jako podstawę faktyczną roszczeń przedstawia okoliczności zaistniałe w 2003 r.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych dla Łodzi Śródmieścia, do którego wpłynął pozew, uznał się niewłaściwym rzeczowo w zakresie roszczenia o zadośćuczynienie w kwocie 50.000 zł i sprawę w tej części przekazał do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Łodzi. W uzasadnieniu postanowienia o przekazaniu sprawy stwierdzono, że powód swoje roszczenie wywodzi z faktów, które miały miejsce przed dniem wejścia w życie art. 94³ § 3 k.p., to jest przed 1 stycznia 2004 r., a zatem podstawę prawną zgłoszonego roszczenia stanowią przepisy Kodeksu cywilnego o ochronie dóbr osobistych.

Z kolei Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi stwierdził swoją niewłaściwość rzeczową i sprawę przekazał do rozpoznania Sądowi Rejonowemu Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych dla Łodzi Śródmieścia. Sąd Okręgowy wywiódł, że przedmiotem rozpoznawanej sprawy jest ochrona dóbr osobistych powoda. Osobie, której dobro osobiste zostało naruszone, przysługują żądania o charakterze niemajątkowym i żądania typu majątkowego. Żądania te poszkodowany może zgłosić w jednym procesie łącznie lub wystąpić z nimi w odrębnych procesach. Przepis art. 94³ § 3 k.p. przewiduje tylko jedno roszczenie - zadośćuczynienie

za doznaną krzywdę. Zadośćuczynienie pieniężne z tytułu mobbingu mieści w sobie dwa elementy - odszkodowawczy, mający na celu pokrycie wszelkich aspektów powstałej szkody majątkowej, np. zwrot kosztów leczenia, oraz element zadośćuczynienia, mający na celu rekompensatę cierpień moralnych, psychicznych, poczucia krzywdy za utratę zdrowia. Przepis ten tworzy zatem mechanizm majątkowej ochrony prawnej zdrowia pracownika w środowisku pracy, a roszczenie o zadośćuczynienie z art. 94³ § 3 k.p. co do swej istoty jest tego samego rodzaju co roszczenie z art. 445 k.c. Zdaniem Sądu Okręgowego, dokładnie określone w pozwie żądanie zasądzenia sumy pieniężnej nie może być uznane za roszczenie niemajątkowe. Żądanie uiszczenia sumy pieniężnej, bez względu na jego podstawę, jest żądaniem procesowym o charakterze majątkowym, ściślej pieniężnym, które ma znaczenie zarówno przy określeniu wartości przedmiotu sporu, jak i właściwości rzeczowej sądu. Z tej przyczyny roszczenie z art. 94³ § 3 k.p., tak jak i roszczenia z art. 445 i art. 448 k.c., mogą być dochodzone przed sądem właściwym rzeczowo ze względu na wartość tego roszczenia. Dlatego też sądem właściwym do rozpoznania niniejszej sprawy w pierwszej instancji, ze względu na wartość dochodzonego roszczenia (50.000 zł), jest - stosownie do art. 17 pkt 4 k.p.c. - sąd rejonowy. Podstawą przyjęcia właściwości rzeczowej sądu okręgowego nie może być art. 17 pkt 2 k.p.c., gdyż treść tego przepisu, ustalona po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 2 lipca 2004 r. (Dz.U. Nr 172, poz. 1804), dotyczy jedynie uszczegółowienia rodzajów spraw o prawa na dobrach niematerialnych, a nie ich majątkowego lub niemajątkowego charakteru. Zdaniem Sądu Okręgowego, nie sposób oddzielać zwrotu „prawa na dobrach niematerialnych” od pierwszej części przepisu art. 17 pkt 2 k.p.c. Sprawami o prawa na innych dobrach niematerialnych, należącymi do właściwości rzeczowej sądu okręgowego, są sprawy o ochronę praw na dobrach intelektualnych i osobistych, takie jako ochrona tajemnic handlowych, renomy, klienteli, know-how, praw do firmy i innych podobnych.

Powyższe postanowienie zaskarżyła strona pozwana. Wnosząc o jego uchylenie, zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 17 pkt 1 k.p.c. W ocenie skarżącej nie można utożsamiać praw majątkowych z roszczeniami majątkowymi. W związku z tym dochodzenie przez powoda zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr niemajątkowych powoduje właściwość rzeczową sądu okręgowego bez względu na wartość przedmiotu sporu.

Rozpoznając zażalenie wniesione przez stronę pozwaną, Sąd Apelacyjny w Łodzi uznał, że rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyjaśnienia zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości, które przedstawił Sądowi Najwyższemu na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. Zagadnienie to dotyczy rozstrzygnięcia kwestii, czy sprawa z powództwa pracownika dotycząca wyłącznie zasądzenia zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę - opartego na treści art. 94³ § 2 k.p. oraz ewentualnie na przepisach prawa cywilnego (art. 23, art. 24, art. 445 i art. 448 k.c. w związku z art. 300 k.p.) - należy do kategorii spraw, o których mowa w art. 17 pkt 1 lub pkt 2 k.p.c., dla rozpoznania których właściwy jest rzeczowo sąd okręgowy - bez względu na wartość przedmiotu sporu, określoną w art. 17 pkt 4 k.p.c.

Przedstawiając powyższe zagadnienie prawne Sąd Apelacyjny podniósł, że w postępowaniu cywilnym przyjęto jako zasadę właściwość rzeczową sądu rejonowego (art. 16 k.p.c.). Sąd okręgowy jest sądem pierwszej instancji jedynie w przypadkach wyraźnie wskazanych w ustawie, przede wszystkim w art. 17 k.p.c. Według tego przepisu do właściwości sądów okręgowych należą sprawy: 1) o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe, oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o unieważnienie uznania dziecka oraz o rozwiązanie przysposobienia, 2) o ochronę praw autorskich i pokrewnych, jak również dotyczących wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych, 3) o roszczenia wynikające z Prawa prasowego, 4) o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych, oprócz spraw o alimenty, o naruszenie posiadania i o zniesienie wspólności majątkowej między małżonkami oraz spraw o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, 4¹) o wydanie orzeczenia zastępującego uchwałę o podziale spółdzielni.

W świetle treści przytoczonego przepisu (art. 17 k.p.c.), majątkowy bądź niemajątkowy charakter sprawy ma decydujące znaczenie dla określenia właściwości rzeczowej sądu. O majątkowym bądź niemajątkowym charakterze sprawy rozstrzyga wyłącznie jej przedmiot, to jest charakter dobra, którego ochrony żąda powód. Niemajątkowy charakter mają w szczególności prawa wynikające ze stosunków rodzinnych, małżeńskich oraz dobra osobiste wymienione przykładowo w art. 23 k.c., takie jak: zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, arty-

styczna, wynalazcza i racjonalizatorska. Z kolei roszczenia wynikające z naruszenia tych dóbr mogą mieć charakter niemajątkowy lub majątkowy, przy czym wybór dochodzonego roszczenia należy zawsze „do poszkodowanego”.

W rozpoznawanej sprawie w *petitum* pozwu określono żądanie zasądzenia kwoty pieniężnej w wysokości 50.000 zł tytułem zadośćuczynienia za szkody moralne i cierpienia psychiczne doznane w wyniku stosowania mobbingu. Roszczenie zostało oparte na art. 94³ § 3 k.p. Z mocy tego przepisu pracownik, u którego mobbing wywołał rozstrój zdrowia, może dochodzić od pracodawcy odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Sąd Apelacyjny zauważył, że roszczenie nazwane „zadośćuczynieniem pieniężnym za doznaną krzywdę” w wyniku rozstroju zdrowia wywołanego mobbingiem powstało dopiero z chwilą wprowadzenia do Kodeksu pracy, poczynając od 1 stycznia 2004 r., na skutek nowelizacji z dnia 14 listopada 2003 r. (Dz.U. Nr 213, poz. 2081) instytucji mobbingu. Przepis art. 94³ § 3 k.p. tworzy - znany na gruncie Kodeksu cywilnego (por. np. art. 445 k.c.) - instrument majątkowej ochrony prawnej zdrowia pracownika w środowisku pracy. W przepisie tym ustawodawca odstąpił też od typowego dla Kodeksu pracy ustalenia wysokości świadczeń na rzecz pracownika w formie określonego przepisami limitu czy ryczałtu. Zgodnie z art. 94³ § 3 k.p., w razie wywołania rozstroju zdrowia sąd może przyznać poszkodowanemu odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Odszkodowawczy element zadośćuczynienia pieniężnego z tytułu mobbingu ma na celu pokrycie wszelkich aspektów powstałej szkody majątkowej (np. zwrot kosztów leczenia - terapii, leków), natomiast element zadośćuczynienia mający na celu kompensatę niepoliczalnej szkody niemajątkowej stanowi wynagrodzenie za cierpienia moralne, psychiczne, poczucie krzywdy, za utratę zdrowia i ból. Pojęcie krzywdy mieści w sobie wszelkie ujemne następstwa rozstroju zdrowia zarówno w sferze cierpień fizycznych, jak i psychicznych. Według Sądu Apelacyjnego, w rozpoznawanej sprawie - z uwagi na okoliczności dotyczące okresu zatrudnienia powoda, w czasie którego mogło dojść do zarzucanych przez niego zachowań mobbingowych pracodawcy - Sąd pierwszej instancji przy merytorycznym rozpoznaniu sprawy z zakresu prawa pracy będzie również analizować ewentualne cywilnoprawne podstawy odpowiedzialności, oparte na przepisach Kodeksu cywilnego, dotyczące w szczególności ochrony dóbr osobistych pracownika (art. 23, art. 24, art. 445 i art. 448 k.c. w związku z art. 300 k.p.). Na tle przedmiotu sporu powstaje - w ocenie Sądu Apelacyjnego - budzące poważne wątpliwości za-

gadnienie prawne o charakterze procesowym, dotyczące właściwości rzeczowej sądu. Doniosłość tej kwestii dodatkowo uzasadnienia treść art. 379 pkt 6 k.p.c., przewidującego nieważność postępowania, jeżeli sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której sąd okręgowy był właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu.

Sąd Apelacyjny zauważył, że na gruncie art. 17 pkt 1 k.p.c. nie powstają wątpliwości co do właściwości rzeczowej sądu okręgowego w wypadku, gdy powód dochodzi jedynie roszczenia niemajątkowego w zakresie ochrony dóbr osobistych z elementem pieniężnym (zadośćuczynienia za doznaną krzywdę). Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w postanowieniu z 30 grudnia 1983 r., II CZ 118/83 (OSP i KA 1985 nr 2, poz. 33), w sprawie, w której powód żądał zasądzenia tylko określonej sumy pieniężnej na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża w związku z umyślnym naruszeniem jego dobra osobistego (art. 448 k.c.). Z kolei w postanowieniu z 6 stycznia 1969 r., II CZ 203/68 (LEX nr 6436), Sąd Najwyższy uznał, że rozpoznaniu przez sąd okręgowy podlega sprawa o roszczenie niemajątkowe związane z ochroną dóbr osobistych (art. 24 k.c.), choćby nawet powód żądał równocześnie naprawienia wynikłej z tego naruszenia szkody majątkowej.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że w przypadku łącznego dochodzenia z prawami niemajątkowymi roszczeń majątkowych o właściwości rzeczowej sądu decyduje właściwość określona dla praw niemajątkowych, czyli w przypadku naruszenia dóbr osobistych sprawę będzie rozpatrywał, jako sąd pierwszej instancji, sąd okręgowy niezależnie od charakteru roszczeń. W orzecznictwie nie ma natomiast jednolitości poglądów w kwestii właściwości rzeczowej sądu w sprawach, w których poszkodowany domaga się wyłącznie, jak w niniejszej sprawie, ochrony praw majątkowych wynikających z naruszenia dobra osobistego. Według pierwszego stanowiska, w sprawach o ochronę dóbr osobistych właściwość rzeczowa sądu nie wynika z wartości przedmiotu sprawy i właściwy jest zawsze sąd okręgowy. Taki pogląd zajął Sąd Rejonowy w rozpoznawanej sprawie, stwierdzając swoją niewłaściwość. Także Sąd Najwyższy - w orzeczeniu z 30 grudnia 1983 r., II CZ 118/83 - stwierdził, że żądanie przez poszkodowanego zasądzenia tylko określonej sumy pieniężnej na rzecz PCK w związku z umyślnym naruszeniem jego dobra osobistego (art. 448 k.c.) podlega rozpoznaniu przez sąd wojewódzki (art. 17 pkt 1 k.p.c.). Zdaniem Sądu Apelacyjnego, pogląd ten znajduje także uzasadnienie w wykładni celowościowej, gdyż zarówno w sprawach o roszczenia majątkowe, jak i w sprawach o roszczenia niemajątkowe, badaniu podlega istnienie takich samych przesłanek. Istota postępowania sądowego

pozostaje w obu sprawach taka sama, różnica zaś leży jedynie w rodzaju udzielonej ochrony prawnej.

Według drugiego stanowiska - podzielanego przez Sąd Apelacyjny - o właściwości rzeczowej w tej kategorii spraw decyduje wartość przedmiotu sporu określona w art. 17 pkt 4 k.p.c. Pogląd ten znajduje odzwierciedlenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W szczególności w postanowieniu z 17 listopada 1970 r., II CZ 151/70 (LEX nr 6821), Sąd Najwyższy uznał, że jeżeli powód w związku z naruszeniem dobra osobistego żąda tylko uiszczenia świadczenia pieniężnego na wskazany cel społeczny (art. 448 k.c.), to należy przyjąć, że dochodzi on wyłącznie roszczenia o charakterze majątkowym, co przesądza o właściwości rzeczowej sądu rejonowego dla rozpoznania tej sprawy. W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy podkreślił samodzielny byt roszczenia majątkowego, wynikającego z art. 448 k.c., w stosunku do roszczeń majątkowych związanych z ochroną dóbr osobistych. Roszczenie o zapłatę świadczenia pieniężnego na wskazany cel społeczny pozostaje - zdaniem Sądu Najwyższego - tylko w pośrednim związku z szeroko rozumianą ochroną dóbr osobistych. Skoro roszczenie to ma charakter odrębny, samodzielny, to może być dochodzone niezależnie od roszczeń z art. 24 k.c. Tym samym uzasadniona jest właściwość sądu rejonowego dla rozpoznania sprawy, w której powód dochodzi roszczenia majątkowego z art. 448 k.c. w związku z naruszeniem jego dobra osobistego, a wartość przedmiotu sporu nie przekracza granicy wskazanej w art. 17 pkt 4 k.p.c. Stanowisko to powtórzył Sąd Najwyższy w uchwale siedmiu sędziów z 26 czerwca 1985 r., III CZP 27/85 (OSNCP 1985 nr 12, poz. 185). Orzeczenie to dotyczyło również naruszenia dóbr osobistych powoda, który z związku z tym naruszeniem domagał się zasądzenia określonego świadczenia pieniężnego na wskazany cel społeczny (art. 448 k.c.). Z uzasadnienia powyższej uchwały wynika, że przyjęcie właściwości rzeczowej sądu rejonowego było konsekwencją zaliczenia sprawy do spraw o roszczenia majątkowe. Roszczeniem majątkowym było świadczenie pieniężne na cel społeczny (art. 448 k.c.). Sąd Najwyższy w swych rozważaniach doszedł jednak do przekonania, że żądanie uiszczenia określonej sumy pieniężnej, bez względu na podstawę tego żądania, jest żądaniem procesowym o charakterze majątkowym, a ściślej mówiąc - pieniężnym, co się ujawnia między innymi zarówno przy określeniu wartości przedmiotu sporu, jak i właściwości rzeczowej sądu oraz przy rozkładaniu świadczenia na raty. Bez względu zatem, czy podstawę żądania zasądzenia świadczenia pieniężnego stanowi art. 24 k.c., art. 445 k.c. czy art. 448 k.c., roszczenie to nie może

być uznane za roszczenie o charakterze niemajątkowym i podlegać rzeczowo rozpoznaniu przez sąd okręgowy bez względu na wartość świadczenia.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, pogląd o właściwości rzeczowej sądu rejonowego wspiera ponadto zapatrywanie Sądu Najwyższego wyrażone w postanowieniu z 24 kwietnia 1975 r., I PZP 5/75 (LEX nr 14282). W orzeczeniu tym podkreślono, że sprawami o charakterze niemajątkowym, a zatem podlegającymi rozpoznaniu przez sąd okręgowy, są sprawy o naruszenie dóbr osobistych wskazanych w art. 23 i 24 k.c., dotyczące sprostowania treści świadectwa pracy lub opinii o pracowniku, gdy kwestionowana treść godzi w dobra osobiste pracownika. W takim wypadku żądanie pozwu skierowane jest wyłącznie na ochronę naruszonego dobra, a naprawienie szkody sprowadza się do zmiany treści dokumentu, który naruszył wspomniane dobro osobiste. Wówczas naprawienie szkody nie polega na żądaniu zasądzenia świadczenia pieniężnego, co wyłączałoby niemajątkowy charakter sprawy, a tym samym przesądzało o właściwości rzeczowej sądu rejonowego dla rozpoznania takiej sprawy.

Sąd Apelacyjny podniósł, że w literaturze przedmiotu przeważa stanowisko, iż sądem właściwym rzeczowo do rozpoznania sprawy o świadczenie pieniężne związane z naruszeniem dóbr osobistych pracownika jest sąd rejonowy. W szczególności K.Korzan (w glosie do postanowienia Sądu Najwyższego z 20 maja 1988 r., OSP 1990 nr 5 - 6, poz. 248). stoi na stanowisku, zgodnie z którym, jeśli pracownik powołując się na naruszenie dóbr osobistych dochodzi od pracodawcy tylko roszczenia pieniężnego, to do rozpoznania sprawy właściwy jest sąd okręgowy wówczas, gdy wartość przedmiotu sporu przewyższa sumę oznaczoną w art. 17 pkt 4 k.p.c. Bez względu na wartość przedmiotu sporu sprawa należy do właściwości sądu okręgowego, jeśli pracownik zgłasza - obok roszczenia pieniężnego, określonego w sposób oznaczony w art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. - żądanie o udzielenie ochrony prawu niemajątkowemu w postaci naruszenia dóbr osobistych pozostających w związku ze świadczeniem pracy, na przykład prawa do rzetelnego świadectwa pracy lub opinii. W innych wypadkach właściwy rzeczowo pozostaje sąd rejonowy.

Z drugiej strony, rozważając powyższe zagadnienie prawne nie można, zdaniem Sądu Apelacyjnego, pominąć zmian w przepisach dotyczących właściwości rzeczowej sądów okręgowych, dokonanych nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego z 2 lipca 2004 r. (Dz.U. Nr 172, poz. 1804). Modyfikacja w tym zakresie dotyczyła przede wszystkim zmiany treści art. 17 pkt 2 k.p.c. Według tego przepisu, w

nowym brzmieniu, do właściwości sądów okręgowych należą sprawy: o ochronę praw autorskich i pokrewnych, jak również dotyczących wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych. Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu Okręgowego, że art. 17 pkt 2 k.p.c. nie obejmuje swoim zakresem praw o charakterze niemajątkowym z katalogu dóbr osobistych, do których odnosi się wyłącznie art. 17 pkt 1 k.p.c. Sformułowanie zawarte w art. 17 pkt 2 *in fine* k.p.c. wskazuje jedynie, że wymienione wcześniej w tym przepisie (jednostce redakcyjnej) sprawy dotyczące ochrony praw o charakterze niematerialnym, objęte kognicją sądu okręgowego, stanowią katalog niezamknięty z uwagi na rozwój nauki, techniki i dóbr intelektualnych. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, zmiany te zapewne miały na celu jedynie dostosowanie terminologii kodeksu do obecnie obowiązującego ustawodawstwa. Dotychczas bowiem właściwość rzeczowa sądu okręgowego obejmowała jedynie sprawy o ochronę praw wynikających z opatentowania wynalazków lub rejestracji wzorów użytkowych i zdobniczych oraz znaków towarowych. Nie były więc nią objęte sprawy o ochronę praw powstałych przed uzyskaniem patentu lub rejestracją wzorów i znaków, chyba że chodziło o ochronę praw niemajątkowych. W tym ostatnim przypadku właściwość sądu okręgowego wynikała z treści art. 17 pkt 1 k.p.c. Obecnie wszystkie te sprawy rozpoznaje sąd okręgowy jako sąd rzeczowo właściwy. Do właściwości rzeczowej sądu okręgowego należą również sprawy o prawa na innych dobrach niematerialnych. Chodzi tu o sprawy o ochronę praw na dobrach intelektualnych, w tym ochronę tajemnic handlowych, renomy, klienteli, know-how, praw do firmy i innych tego typu. Przeciwny pogląd zaprezentował M.Uliaz (w Komentarzu do art. 17 k.p.c. po zmianach Kodeksu postępowania cywilnego z 2005 r., dostępnym w Systemie Informacji Prawnej Legalis). Według tego stanowiska, nowelizacja z 2 lipca 2004 r. oznacza, że w sprawach o ochronę praw majątkowych na dobrach niematerialnych, przez co należy rozumieć także dobra osobiste, ma miejsce właściwość rzeczowa sądu okręgowego niezależnie od wartości przedmiotu sporu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota problemu sprowadza się do wskazania sądu właściwego rzeczowo do rozpoznania sprawy, w której pracownik jako powód domaga się od pozwanego za-

sądzenia wyłącznie zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę w związku z rozstrojem zdrowia wywołanym (jak twierdzi) działaniami lub zachowaniami o charakterze mobbingu. Zagadnienie prawne zostało przy tym skonstruowane wariantowo - zarówno w odniesieniu do sytuacji, w której pracownik domaga się zadośćuczynienia pieniężnego na podstawie art. 94³ § 3 k.p. (w treści pytania prawnego mylnie wskazano art. 94³ § 2 k.p.), jak i do sytuacji, gdy jego żądanie o zadośćuczynienie pieniężne podlega kwalifikacji według przepisów Kodeksu cywilnego (art. 24 § 1 zdanie trzecie k.c. w związku z art. 445 k.c. lub art. 448 k.c. w związku z art. 300 k.p.). Chodzi o odpowiedź na pytanie, czy sprawa mająca za przedmiot roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę doznaną w wyniku rozstroju zdrowia ma charakter sprawy o prawa niemajątkowe (art. 17 pkt 1 k.p.c.) lub sprawy o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych (art. 17 pkt 2 *in fine* k.p.c.), co oznaczałoby, że właściwy do jej rozpoznania byłby zawsze sąd okręgowy bez względu na wartość przedmiotu sporu (wysokość dochodzonego zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę), czy też sprawą o prawa majątkowe (art. 17 pkt 4 k.p.c.), co oznaczałoby, że właściwy do jej rozpoznania byłby albo sąd rejonowy albo sąd okręgowy, w zależności od wartości przedmiotu sporu (wysokości zadośćuczynienia).

Odpowiedź na przedstawione przez Sąd Apelacyjny pytanie dotyczy tylko konkretnej sytuacji, z jaką mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie.

Ponieważ pozew został wniesiony 21 września 2005 r., odpowiedź powinna uwzględniać stan prawny ukształtowany wejściem w życie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804). Zgodnie bowiem z art. 15 § 1 k.p.c., sąd właściwy w chwili wniesienia pozwu pozostaje właściwy aż do ukończenia postępowania, choćby podstawy właściwości zmieniły się w toku sprawy.

Przede wszystkim należy wykluczyć możliwość oceny właściwości rzeczowej sądu w rozpoznawanej sprawie według art. 17 pkt 2 k.p.c. Przepis ten, przed nowelizacją wynikającą z ustawy z 2 lipca 2004 r., czyli przed 5 lutego 2005 r., przewidywał, że do właściwości sądu okręgowego należą sprawy „o ochronę praw autorskich, jak również praw wynikających z opatentowania wynalazków lub rejestracji wzorów użytkowych i zdobniczych oraz znaków towarowych”, po nowelizacji stanowi natomiast, że do właściwości sądu okręgowego należą sprawy „o ochronę praw autorskich i pokrewnych, jak również dotyczących wynalazków, wzorów użytkowych, wzo-

rów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych”.

Wykładnia historyczna (porównanie dotychczasowej i nowej wersji art. 17 pkt 2 k.p.c.) prowadzi do wniosku, że nadal w przepisie tym chodzi jedynie o dwie zasadnicze kategorie spraw: po pierwsze - sprawy o ochronę praw autorskich (co dotyczy zarówno autorskich dóbr osobistych, jak i majątkowych praw autorskich) oraz praw pokrewnych prawom autorskim (chodzi o takie prawa na dobrach niematerialnych jak prawa do artystycznych wykonań, prawa do fonogramów, wideogramów, nagrań radiowych i telewizyjnych), w obu przypadkach o prawa chronione przede wszystkim ustawą z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.), po drugie - sprawy o ochronę praw dotyczących wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych, czyli o prawa chronione przede wszystkim ustawą z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1117 ze zm.). W żadnym razie w pojęciu „innych praw na dobrach niematerialnych” w rozumieniu art. 17 pkt 2 k.p.c. nie mieszczą się dobra osobiste, tradycyjnie ujmowane jako prawa niemajątkowe w rozumieniu art. 17 pkt 1 k.p.c.

Przyjęcie tego punktu widzenia prowadzi do wniosku, że zmiana treści art. 17 pkt 2 k.p.c. polegała na tym, że w stosunku do poprzednio obowiązującego stanu prawnego uszczegółowiono zakres poddanych właściwości rzeczowej sądu okręgowego spraw o ochronę praw na dobrach niematerialnych i dostosowano sformułowania Kodeksu postępowania cywilnego (opis rodzajów praw na dobrach niematerialnych) do sformułowań użytych w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz w Prawie własności przemysłowej. O właściwości rzeczowej sądu okręgowego decyduje w sprawach wymienionych w art. 17 pkt 2 k.p.c. ich rodzaj (są to sprawy o ochronę praw na dobrach niematerialnych, w szczególności praw autorskich i praw własności przemysłowej) - niezależnie od ich majątkowego lub niemajątkowego charakteru. Sprawy tego rodzaju o charakterze niemajątkowym należałyby do właściwości rzeczowej sądu okręgowego na podstawie art. 17 pkt 1 k.p.c. Podobnie do właściwości sądu okręgowego - na tej samej podstawie - należałyby sprawy tego rodzaju, w których łącznie z roszczeniami niemajątkowymi dochodzone byłyby roszczenia majątkowe. Wyodrębnienie spośród wszystkich spraw o prawa niemajątkowe (art. 17

pkt 1 k.p.c.) spraw o ochronę praw na dobrach niematerialnych (art. 17 pkt 2 k.p.c.) wynika ze szczególnego charakteru tych praw. Są to przede wszystkim prawa autorskie oraz prawa pokrewne prawom autorskim, a ponadto prawa wynikające z własności przemysłowej. Sprawy o ochronę tych praw należą zawsze do właściwości rzeczowej sądu okręgowego.

Do podobnych wniosków prowadzi wykładnia systemowa. Jeżeli nawet pod pojęciem „innych praw na dobrach niematerialnych” w rozumieniu art. 17 pkt 2 k.p.c. miałyby się mieścić inne prawa poza prawami autorskimi i prawami pokrewnymi prawom autorskim oraz prawami własności przemysłowej, to ze względu na pozostawienie bez zmian treści art. 17 pkt 1 k.p.c. (zgodnie z którym do właściwości sądu okręgowego należą sprawy „o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe”), nie można byłoby uznać, że pod pojęciem tym kryją się również dobra osobiste. W doktrynie przyjmuje się, że dobra niematerialne mogą być podzielone na dwie podstawowe grupy przedmiotów ochrony: po pierwsze - typowe dobra osobiste, czyli dobra związane ściśle z osobą fizyczną, osobą prawną lub jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, i jej prywatnymi interesami, po drugie - dobra niematerialne stanowiące efekt koncepcyjnej działalności poszczególnych osób, mające wyodrębniony charakter wytwory ludzkiego umysłu, dające się wykorzystać w odpowiednim do ich charakteru zakresie w związku z ich przedmiotowym wyodrębnieniem (por. R.Golat: Dobra niematerialne. Kompendium prawne. Bydgoszcz 2005). W art. 17 pkt 2 k.p.c. nie chodzi o typowe dobra osobiste, lecz o tzw. dobra koncepcyjne. Dobra osobiste mieszczą się w pojęciu praw niemajątkowych, ujętych w art. 17 pkt 1 k.p.c.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że art. 17 pkt 2 k.p.c. dotyczy praw na dobrach niematerialnych takich jak prawa chronione prawem autorskim (majątkowe i niemajątkowe), oraz prawa chronione prawem własności przemysłowej (majątkowe i niemajątkowe). Przepisem tym nie są natomiast objęte typowe dobra osobiste, na przykład zdrowie (w rozpoznawanej sprawie powód dochodzi majątkowej ochrony swojego zdrowia psychicznego, którego rozstroju doznał w wyniku - jak twierdzi - działań i zachowań pozwanego o charakterze mobbingu).

Rozważania na temat właściwości rzeczowej sądu w rozpoznawanej sprawie należy zatem ograniczyć jedynie do analizy art. 17 pkt 1 i pkt 4 k.p.c. W szczególności chodzi o odpowiedź na pytanie, czy domaganie się przez poszkodowanego zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę konstruuje sprawę, której przed-

miotem jest prawo niemajątkowe (czy dochodzenie zadośćuczynienia może lub powinno być zakwalifikowane jako dochodzenie ochrony praw niemajątkowych w rozumieniu art. 17 pkt 1 k.p.c.), czy też jedynie sprawę o prawo majątkowe (w rozumieniu art. 17 pkt 4 k.p.c.).

Przyznanie zadośćuczynienia za doznaną krzywdę przewidują między innymi art. 24 k.c., art. 445 k.c., art. 448 k.c. i art. 94³ § 3 k.p. Każdy z tych przepisów łączy przyznanie zadośćuczynienia z naruszeniem dóbr osobistych poszkodowanego. Bezpośrednio i wprost czyni to art. 24 § 1 k.c., który przewiduje dwa sposoby ochrony naruszonych dóbr osobistych: po pierwsze - przez środki o charakterze niemajątkowym (o zaniechanie działania zagrażającego dobru osobistemu, a w razie dokonanego naruszenia - dopełnienie czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności złożenie oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie); po drugie - przez środki o charakterze majątkowym (na zasadach przewidzianych w Kodeksie cywilnym - w szczególności w art. 445 k.c. i art. 448 k.c. - poszkodowany może żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny). Odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę poszkodowany może żądać w razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia (art. 445 § 1 k.c.), w wypadku pozbawienia wolności oraz w wypadku skłonienia za pomocą podstępu, gwałtu lub nadużycia stosunku zależności do poddania się czynowi nierządnemu (art. 445 § 2 k.c.). W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia (art. 448 zdanie pierwsze k.c.). Wreszcie, pracownik, u którego mobbing wywołał rozstrój zdrowia, może dochodzić od pracodawcy odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę (art. 94³ § 3 k.p.). W każdym przypadku zadośćuczynienie pieniężne przysługuje zatem poszkodowanemu za naruszenie jego dóbr osobistych, bo przecież uszkodzenie ciała (art. 445 § 1 k.c.), wywołanie rozstroju zdrowia (art. 445 § 1 k.c., art. 94³ § 3 k.p.), pozbawienie wolności (art. 445 § 2 k.c.), naruszenie integralności seksualnej (art. 445 § 2 k.c.) są zamachami na dobra osobiste, co w świetle art. 23 k.c. nie powinno budzić jakichkolwiek wątpliwości. Tymczasem, w przypadku domagania się przez poszkodowanego zadośćuczynienia pieniężnego na podstawie art.

445 k.c. nie budzi wątpliwości ani w doktrynie, ani w orzecznictwie, że o właściwości rzeczowej sądu decyduje wartość dochodzonego zadośćuczynienia pieniężnego, co oznacza, że właściwość rzeczową ocenia się według kryterium określonego w art. 17 pkt 4 k.p.c., a nie według art. 17 pkt 1 k.p.c. To samo można odnieść do domagania się zadośćuczynienia pieniężnego na podstawie art. 94³ § 3 k.p.

W doktrynie podkreśla się (A.Szpunar: Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową, Bydgoszcz 1999, s. 83), że zasady dotyczące przyznawania poszkodowanemu zadośćuczynienia, wykształcone na tle art. 445 k.c., powinny być stosowane także w odniesieniu do roszczenia z art. 448 k.c., z pewnymi dalszymi zastrzeżeniami. Po pierwsze, nie negując potrzeby ochrony wszystkich dóbr osobistych trzeba podkreślić, że ich ciężar gatunkowy nie jest jednakowy. Takie dobra osobiste jak zdrowie, wolność, integralność seksualna zasługują na wzmożoną ochronę. Do podstawowych dóbr osobistych należy także cześć (godność w ujęciu art. 30 Konstytucji RP) jako wartość właściwa każdemu człowiekowi. Po drugie, w wielu wypadkach naruszenia dóbr osobistych objętych ochroną (art. 23 k.c.) stosowanie środków ochrony o charakterze niemajątkowym (art. 24 § 1 zdanie pierwsze i drugie k.c.) może być bardziej celowe niż zasądzenie odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę (art. 24 § 1 zdanie trzecie k.c. w związku z art. 448 k.c.), które z konieczności nie może być nadmiernie wysokie. Po trzecie, orzecznictwo powinno z wielkim umiarem stosować art. 448 k.c. i nadać mu rozsądną treść. Tylko w razie poważnego naruszenia niektórych dóbr osobistych powinno być przyznawane zadośćuczynienie pieniężne.

Z art. 448 *in fine* k.c. wynika, że możliwa jest kumulacja zadośćuczynienia z niemajątkowymi środkami ochrony dóbr osobistych. System niemajątkowych środków ochrony dóbr osobistych został w prawie polskim bardzo rozbudowany. Niemajątkowymi środkami ochrony są roszczenia o zaniechanie oraz o usunięcie skutków dokonanego naruszenia, co może przybrać różne formy (Kodeks cywilny wymienia w szczególności złożenie przez sprawcę naruszenia oświadczenia o odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie; treścią oświadczenia może być odwołanie wypowiedzi, przeproszenie, wyrażenie ubolewania). Wśród niemajątkowych środków ochrony osobne miejsce zajmuje powództwo o ustalenie, że doszło do naruszenia dóbr osobistych. Do majątkowych środków ochrony należą roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne oraz o odszkodowanie (art. 24 § 2 k.c.).

Można zatem stwierdzić, że zdrowie jest podlegającym ochronie dobrem osobistym (art. 23 k.c.), także dobrem osobistym pracownika (art. 11¹ k.p. w związku z art. 94³ k.p.). Naruszenie tego dobra osobistego może uzasadniać wystąpienie z roszczeniami zarówno o charakterze niemajątkowym, jak i majątkowym. Roszczenia wynikające z naruszenia dóbr osobistych mogą mieć bowiem charakter niemajątkowy albo majątkowy. Wybór sposobu ochrony należy do poszkodowanego. Jeżeli występuje on z roszczeniem o charakterze niemajątkowym bądź - jednocześnie - z roszczeniem niemajątkowym i majątkowym, to sprawa należy do właściwości rzeczowej sądu okręgowego na podstawie art. 17 pkt 1 k.p.c. Jeżeli jednak poszkodowany domaga się wyłącznie ochrony o charakterze majątkowym - dokonuje wyboru majątkowego środka ochrony, np. występuje jedynie z roszczeniem o zasądzenie zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę - wówczas właściwość rzeczową sądu okręgowego uzasadnia jedynie art. 17 pkt 4 k.p.c.

Problem ten był wcześniej różnie rozstrzygany w orzecznictwie, na co słusznie zwrócił uwagę Sąd Apelacyjny. W postanowieniu z 30 grudnia 1983 r., II CZ 118/03 (OSPİKA 1985 nr 2, poz. 33, z glosą S. Grzybowskiego) Sąd Najwyższy przyjął, że żądanie przez poszkodowanego zasądzenia tylko określonej sumy pieniężnej na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża w związku z umyślnym naruszeniem jego dobra osobistego (art. 448 k.c.) podlega rozpoznaniu przez sąd wojewódzki (art. 17 pkt 1 k.p.c.). Jednakże w uchwale siedmiu sędziów z 26 czerwca 1985 r., III CZP 27/85 (OSNCP 1985 nr 12, poz. 185 z glosą K.Korzana OSPİKA 1987 nr 10, poz. 190), stanowiącej zasadę prawną, Sąd Najwyższy stwierdził, że sądem rzeczowo właściwym do rozpoznania sprawy o uiszczenie przez sprawcę umyślnego naruszenia dóbr osobistych odpowiedniej sumy pieniężnej na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża (art. 448 k.c.) jest sąd rejonowy, chyba że wartość przedmiotu sporu przewyższa sumę pieniężną określoną w art. 17 pkt 4 k.p.c.

W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że żądanie uiszczenia sumy pieniężnej, bez względu na podstawę tego żądania, jest żądaniem procesowym majątkowym, a ściślej mówiąc - pieniężnym, między innymi przy określeniu zarówno wartości przedmiotu sporu, jak i właściwości rzeczowej sądu lub przy rozkładaniu świadczenia na raty. Określone w pozwie żądanie pieniężne (art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c.) jest obiektywną kategorią ekonomiczną. Tego charakteru procesowego nie może zmienić treść uzasadnienia pozwu. Dokładnie określone w *petitum* pozwu żądanie zasądzenia kwoty pieniężnej, bez względu na to, czy ma ona stanowić za-

dośćuczynienie pieniężne (satisfakcję), czy represję za naruszenie dobra osobistego (art. 24, art. 445, art. 448 k.c.), nie może być uznane za roszczenie niemajątkowe, innymi słowy - za dochodzenie prawa niemajątkowego. Żądanie pieniężne oparte na przepisie art. 448 k.c. nie traci charakteru majątkowego, mimo że poszkodowany żąda zasądzenia sumy pieniężnej na rzecz organizacji społecznej. Podobnie nie jest pozbawiona charakteru majątkowego sprawa o zasądzenie symbolicznej złotówki. Nie budzi wątpliwości majątkowy charakter spraw o pieniężne zadośćuczynienie (satisfakcję) za naruszenie dóbr osobistych określonych w art. 445 § 1 i 2 k.c., które uwzględnia również art. 23 k.c. Roszczenie pieniężne z art. 445 k.c. jest co do swej istoty tego samego rodzaju co roszczenie z art. 448 k.c. Oba świadczenia spełniają obok funkcji represyjno-wychowawczej funkcję zadośćuczynienia (satisfakcji) za krzywdę. Sprawy o uiszczenie odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego na podstawie art. 445 k.c. podlegają rozpoznaniu przez sądy rejonowe, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przewyższa kwoty określonej w art. 17 pkt 4 k.p.c. Roszczenie pieniężne z art. 448 k.c. przysługuje „niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia”. Może więc być dochodzone obok zadośćuczynienia pieniężnego z art. 445 k.c. Stanowi bowiem tylko dodatkową satisfakcję dla poszkodowanego oraz dodatkową sankcję dla sprawcy umyślnego naruszenia dobra osobistego, wymienionego w art. 445 k.c. Nie każda sprawa, której przedmiotem jest żądanie świadczenia pieniężnego za naruszenie niemajątkowego dobra osobistego, jest sprawą niemajątkową. Osobie, której dobro osobiste zostało bezprawnie naruszone, przysługują żądania o charakterze niemajątkowym (art. 24 § 1 k.c.) i żądania typu majątkowego (art. 24 § 2, art. 445 i art. 448 k.c.). Może z nimi wystąpić w odrębnych procesach według właściwości rzeczowej dla każdego z tych żądań. Może też oba typy żądań zgłosić łącznie w jednym procesie. W tym ostatnim tylko wypadku również żądanie z art. 448 k.c. podlega z mocy art. 17 pkt 1 k.p.c. rozpoznaniu przez sąd okręgowy. Podobnie ma się rzecz, jeżeli łącznie z powództwem o ochronę dobra osobistego wystąpiono z żądaniem zasądzenia odszkodowania na podstawie art. 415 i nast. k.c. Roszczenie z art. 448 k.c. może być dochodzone także w odrębnym procesie przed sądem właściwym rzeczowo ze względu na wartość tego roszczenia. Przepis art. 17 pkt 1 k.p.c. daje jedynie możliwość, a nie stwarza obowiązku, dochodzenia tego roszczenia „łącznie” z prawami niemajątkowymi przed sądem okręgowym. Już w postanowieniu z dnia 17 listopada 1970 r., II CZ 151/70, LEX nr 6821, Sąd Najwyższy podkreślił, że roszczenie przewidziane w art. 448 k.c. ma

charakter roszczenia samoistnego i że jego byt materialnoprawny nie jest uwarunkowany pozostałymi roszczeniami, wypływającymi z art. 24 k.c. Służącego pośrednio szeroko rozumianej ochronie majątkowej dóbr osobistych świadczenia pieniężnego z art. 448 k.c., jeżeli na to pozwala wartość przedmiotu sporu, można więc dochodzić przed sądem rejonowym.

Przytoczone powyżej rozważania Sądu Najwyższego, zawarte w uzasadnieniu uchwały siedmiu sędziów z 26 czerwca 1985 r., III CZP 27/85, dotyczące charakteru roszczenia o świadczenie pieniężne z art. 448 k.c., które Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę co do zasady podziela, można odnieść wprost do roszczenia o zasądzenie odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 445 k.c. i art. 94³ § 3 k.p.). Artykuł 448 k.c. w obecnie obowiązującym brzmieniu poszerzył znacząco zakres sytuacji, w których możliwe jest zasądzenie zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną szkodę niemajątkową, obejmując tą możliwością naruszenie wszelkich dóbr osobistych, a ponadto - przez użycie zwrotu „odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego” - potwierdził, że wyliczenie kwoty zadośćuczynienia w pieniądzu jest możliwe oraz że istnieje określona kwota, która wymaganom tego zadośćuczynienia odpowiada. Według zgodnej opinii doktryny ewolucja tego przepisu zmierzała do rozszerzenia podstaw zasądzenia zadośćuczynienia pieniężnego jako kompensaty za doznane cierpienia moralne, psychiczne lub inne ujemne doznania. W praktyce orzeczniczej analizowany instrument ochrony majątkowej, uzupełniający środki ochrony niemajątkowej w przypadku bezprawnego naruszenia dóbr osobistych, nie jest traktowany przez sądy jako nadzwyczajny. Przeciwnie, podkreślano niejednokrotnie, że roszczenie z art. 448 k.c. nie ma charakteru subsydiarnego, lecz ma charakter samodzielny; przysługuje obok zastosowania innych środków, koniecznych do usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych, o ile te inne środki nie wyczerpują uprawnień osoby, której dobro osobiste naruszono (por. wyrok SN z 16 kwietnia 2002 r., V CKN 1010/00, OSNC 2003 nr 4, poz. 56). Dążeniu do pełnego naprawienia krzywdy moralnej - tak dalece, jak to jest możliwe - daje wyraz art. 24 k.c. Z tym jednak, że krzywdę moralną (szkodę niemajątkową) naprawia się w polskim systemie prawa, zgodnie z przyjętym stanowiskiem doktryny i orzecznictwa, przede wszystkim poprzez środki ochrony niemajątkowej, ukierunkowane na usunięcie skutków wyrządzonej czynem bezprawnym krzywdy. Oba rodzaje roszczeń z art. 448 k.c. (według wyboru poszkodowanego - przyznanie zadośćuczynienia na jego rzecz albo zasądzenie sumy pieniężnej na cel społeczny)

mają taki sam, kompensacyjny charakter oraz takie same przesłanki będą istotne dla określenia „odpowiedniej” sumy, podlegającej zasądzeniu na podstawie tego przepisu. Wyłączną albo dominującą funkcją zadośćuczynienia pieniężnego z art. 445 k.c., art. 448 k.c. i art. 94³ § 3 k.p. jest funkcja kompensacyjna, co nadaje mu wyraźny charakter majątkowy.

Wszystkie przytoczone argumenty przesądziły o udzieleniu na przedstawione pytanie prawne odpowiedzi przedstawionej w sentencji uchwały.

=====